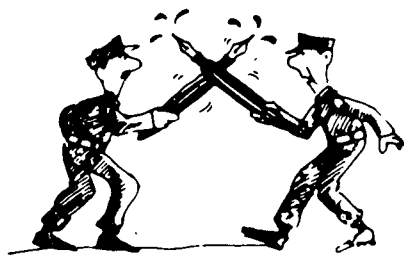

ספרא וסייפא

אין ארוחת חינם או: זלזול באויב ואצלנו הכל בסדר אל"מ (מיל) ד"ר זאב איתן

תגובה למאמרו של סא"ל (מיל) צבי "המתקפה הסורית ברמת הגולן", מערכות 314.

סכנת הזלזול באויב והמעטת שגיאות צה"ל

זלזול באויב הוא מעשה מסוכן. התעלמות משגיאות של צה"ל, רובן או חלקן מסוכנות אף היא. שתי טעויות אלה ביחד מובילות לטעות בהערכת תוצאות מלחמה או קרב בודד. לצערי הבחנתי בצירוף זה במאמר "מערכה התקפית סורית ברמת הגולן במלחמת יום הכיפורים" מאת סא"ל (מיל) צבי שהתפרסם במערכות 314, ינואר-פברואר 1989. חלקו של המאמר, המביא עובדות הנוגעות לצבא סוריה ראוי להערכה. החלק העוסק בצה"ל לוקה בחסר ויש להשלימו. הסיכום במאמרו של סא"ל צבי מוטעה, ובמקומו הייתי כותב סיכום אחר לגמרי.

המודל הנכון לעומת מודל פחות טוב

באופן משתמע, המודל שלפיו דן סא"ל (מיל) צבי את הסורים דומה למודל המדינה של אפלטון: בראשו של המחבר מצוי דימוי כיצד פועל צבא אידאלי, כמו המדינה האידאולית של אפלטון. אחר כך הוא משווה את המצוי (בעיקר אצל הסורים) מול האידאל, ומוצא שהם רחוקים מן האידאל. כך הוא מסכם כי השליטה והפיקוד אינם טובים, ועוד ועוד.

מודל נכון הרבה יותר הוא השוואת הישגים יחסיים של שני הצבאות הלוחמים. אם כך ננהג, נמצא כי יחסית לצה"ל אז, צבא סוריה לא היה כל כך גרוע כפי שסא"ל צבי מתאר.

מודל אחר, שאף הוא טוב מזה שנקט סא"ל (מיל) צבי, הוא לראות כיצד יצאו

הצדדים מן המלחמה בהשוואה למצב שבו נכנסו אליה. כאן המסקנה היא שתוצאת מלחמת יום הכיפורים בוודאי איננה ניצחון ישראלי מוחץ. צבא סוריה אינו ראוי לזלזול, אלא להערכה מקצועית, לא לעומת הביצוע האידאלי אלא בהשוואה לאויבו באותה מלחמה, אנחנו.

תוצאות המלחמה

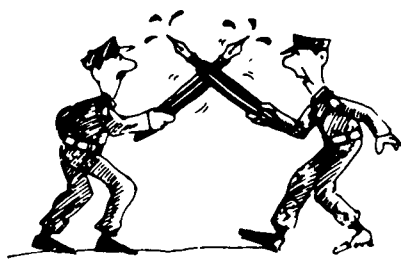
מלחמת יום הכיפורים נסתיימה כאשר כל הצדדים סבלו אבדות. קרקעית, והיה לישראל הישגים בגולן ובמצרים, והיה הישג חשוב למצרים בגדה המזרחית של תעלת סואץ. ישראל יצאה מן המלחמה לא יותר חזקה מאשר נכנסה אליה. גם סוריה כך. האם סוריה "למדה את הלקח כי במלחמה לא תשיג את הגולן?" הדבר מוטל בספק. נראה יותר כי כוונתם של הסורים היא לבצע הצגה חוזרת (ואולי משופרת) של התקפתם ביום הכיפורים. לא היה זה ניצחון ישראלי מוחץ. אבנר יניב מכנה את התוצאות כ"ניצחון פירוס" (פוליטיקה, אפריל, 1989). אחרים מתארים אותה כתוצאת תיקו. בכל מקרה, אין לנו סיבה להתעלם משגיאותיו של צה"ל ולזלזל בהישגיו האויב.

הטיה בניתוח האויב לעומת צה"ל

חמש עשרה שנים וחצי חלפו מאז מלחמת יום הכיפורים. על-פי מאמרו של סא"ל (מיל) צבי אף כי "אצלי הכל בסדר", יש אזכור לכך כי היו לנו אבדות. אין אזכור מה גודל האבדות. האם קרב הגנה, שאחרי התקפת נגד ישראלית הדף

את הסורים חזרה לנקודת ההתחלה, ואחר כך גם הלאה מכך הוא קרב מוצלח בהכרח? ומה בדבר המחיר? כמה חיילים איבדו את חייהם בשלושת הימים הראשונים של הקרב בגולן? וכמה טנקים ישראליים אבדו? וכמה מטוסים שניסו לבלום את הסורים כי לא היה כוח אחר? כל זה לא מוזכר במאמר. האמת היא כי חטיבה 7 לדוגמה, כאשר השתתפה בקרב ההתקפה, כבר לא היתה אותה חטיבה 7 שהיכרנו לפני המלחמה. אבדות חיל האוויר, 102 מטוס במלחמה, שכ-40 מהם אבדו בימים הראשונים של המלחמה, גרמו לכך כי חיל האוויר כבר לא היה אותו חיל אוויר. ישראל פנתה לארה"ב בבקשת מטוסים חליפיים, שאמנם ניתנו. לדעתי "אין ארוחת צהרים בחינם", וישראל שילמה מחיר פוליטי תמורת המטוסים שקיבלה. נאלצנו להיענות בחיוב לכל משאלה ומשאלה של מזכיר המדינה קיסנינג'ר. משאלה אחת היתה להסיר את המצור מן הארמיה השלישית המצרית, ומשאלה שנייה היתה למסור לסורים את קוניטרה. לא נאמר במאמר איך הגענו לפריסה שהגענו אליה, ולא נאמר שם האם אפשר לשלוח יחידות לקרב ביחסי כוחות כפי שהיו אז, או האם עצם פריסת כוחות כאלה מול התקפה סורית עונה על הצרכים.

המחבר מודה כי חטיבה 188 הושמדה ברובה ונסוגו ממנה 12 טנקים. להצדקת הפריצה הסורית בגזרה הדרומית אומר המחבר כי "מולם פעלה חטיבה משוריית 188 מופחתת, שאף לא תוגברה בהמשך. כתוצאה מכך נחשפה הגזרה לעדיפות סורית ברורה..." האם השגיאה האחת היא שחטיבה 188 לא תוגברה? ומלבד זה הכל בסדר? המחבר לא

אני מוצא לנכון להוסיף את הנתונים הבאים: היו בגולן בתחילת המלחמה רק מעט קני ארטילריה. ההיערכות עברה כמה שלבים עד לירייה הראשונה. הזלזול באויב מסביר חלקית למה חשבו כי כ־200 טנקים יבלמו את ההתקפה. לא היתה לצה"ל תשובה לטק"א הסורי, וחיל האוויר סייע רק במחיר אבדות כבדות. לא היה לצה"ל ציוד ראיית לילה, אשר היה מותקן כמעט בכל טנק סורי. ובכן, דעתי, כמשתתף פעיל במלחמת יום הכיפורים וכמי שחקר אותה אחר כך, היא כי הליקויים היו לא רק בניהול הקרב, אלא החלו עוד לפני הקרב. הסיכום של סא"ל צבי הוא המשפט הבא: "עם זאת, צה"ל הצליח, בתנאי נחיתות, לשבש את ההתקדמות הסורית על־ידי כוחות מזעריים, ובכך להכשיל את המתקפה".

למה צה"ל היה בתנאי נחיתות? למה לחם בכוחות מזעריים? גם זו שגיאה שאין להסתירה. ובאשר לשאלה האם הכוחות ה"מזעריים" הצליחו או שמא כוחות חזקים הצליחו, אענה על כך לאחר התייחסות למשפט הבא מדברי סא"ל צבי:

"ההבקעה הסורית בגזרת צפון רמת הגולן נכשלה והסורים נהדפו בשורת ניסיונות שביצעו בין 6 ל־9 באוקטובר". מתי הצלחנו להחזיר את המצב לקדמותו? זה קרה ב־10 באוקטובר. באיזה מחיר? כבר עניתי על כך. מי הצליח? הכוחות ה"מזעריים"? כבר בתיאור לחימת הלילה הראשון והבוקר השני מזכיר סא"ל צבי כי בנוסף לחטיבה 7, חטיבה 188 והחטיבה המרחבית, השתתפו בלחימה גודד מחטיבת רן, גודד מחטיבה 4, וכוחות מחטיבה 679 (אורי אור). ברצוני לפרט:

שלצה"ל כמעט ולא היה. לפחות הצליחו הסורים להניע ארבע חטיבות ובהן כמה מאות טנקים בלילה הראשון ולהגיע ליעדים וללחום. הפיקוד והשליטה של הסורים לדברי המחבר "הוכחו כבלתי יעילים". ומה עם צה"ל? "כושר הלחימה של הסורים הוכח כנמוך, בעיקר בלחימה ניידת". אילו זה היה נכון אז למה אנו טוענים כי חיילינו לחמו בגבורה? ולמה סבלנו במלחמה זו, מלחמת יום הכיפורים – 2700 חללים ו־7000 פצועים?

ולמה איבדנו אבדן מלא בין 400 ל־500 טנקים, ועם טנקים פגועים שתוקנו אחר כך נפגע לנו מספר טנקים העולה על 1000, דהיינו למעלה ממחצית הטנקים שהיו לנו אז? איבדנו במלחמת יום הכיפורים 102 מטוסי קרב, כרבע מסד"כ צה"ל אז, ונותרו בידינו רק כ־300 מטוסים. אחרי קריאת מאמר זה, נזכרתי בשיד "אצלי הכל בסדר" יענינו נא הקוראים במאמרי "שובך יוני: תכנון וביצוע במבחן האש" (מערכות 276-277 אוקטובר נובמבר 1980, עמ' 38-46).... ואולי יסכימו עמי כי לא הכל היה אצלנו בסדר, ואין סיבה לזלזול באויב הסורי.

בלימה, החזרת המצב לקדמותו ומעבר להתקפה

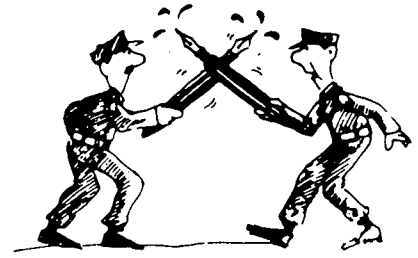
כותב סא"ל צבי:

"מהלך הפתיחה הסורי במערכה ההתקפית ברמת הגולן העמיד את צה"ל במצב קשה. לבד מההפתעה האסטרטגית היו ליקויים גם בהערכת המצב במהלך ניהול המערכה, ואלה גרמו להפרת האיזון האופרטיבי. בתוך כך התפתח מצב שונה בשתי גזרות הלחימה".

מזכיר את גודד 82 מחטיבה 7 שבערב הראשון תגבר את 188, אמנם באחור מסוים. האם אי פעם נערך בירור למה גודד 82 נשלח לחטיבה 188 מאוחר? או, איך ביצע גודד זה את משימתו? זה היה גודד הטנקים הוותיק ביותר בצה"ל, עתיר הניסיון ביותר. גודד 82 כבש את לוד ב־1948, את אבו עגילה ב־1956, ואת אל עריש ב־1967. ממנו יצאו מפקדים כאלופים משה בר כוכבא, אברהם אדן, שמואל גונן, ינוש בן־גל, אורי אור, מנחם מרון, אברהם רותם, הרצל שפיר, חיים ארז, קלמן מגן ז"ל, ואמנון רשף, התא"לים נתקה ניר, אריה קרן, גבי עמיר, ברוך הראל, אלחנן סלע, מאיר זמיר ונחום זקן, ומפקדים רבים אחרים, כולל כותב דברים אלה. ברמת הגולן סבל גודד 82 אבדות, נפוץ לכמה עברים, איבד אנשים ולא בלם את הסורים בגזרתו. כל זה לא נאמר במאמר.

מוזכרים גודד 53, וגודד 74. לא נאמר במאמר כי גדודים אלה היו מפוצלים לפלוגות ומחלקות, ולא נשאלה השאלה האם כוחו של גודד מפוצל שווה לכוחו של גודד מרוכז. כאשר מדובר באבדות אויב, פלוגת "טייגר" לא רק פגעה בעשרות טנקים (דבר נכון), אלא השמידה חטיבה. האם גם חטיבת רן, כאשר נשארו לה 30 טנקים, היתה חטיבה מושמדת? או חטיבת אמנון (בסיני)? או חטיבת גבי? כאשר מדובר בחטיבה 46 הסורית כתוב כי היא הושמדה על ידי גודד ישראל מחטיבת רן, "כשמספר הטנקים המושמדים עלה על 20". האם השמדת עשרים וכמה טנקים היא השמדת חטיבה?

לגבי לוחמת הלילה הסורית כותב המחבר כי היא "הוכחה כבלתי יעילה". אני מוסיף: לפחות היה לסורים ציוד ראיית לילה, שעה

כאשר הצלחנו לחזור לקו בו הסורים החלו את המלחמה (ועדיין ללא החזרת החרמון לדינו) עשו זאת לא הכוחות שהחלו בקרב אלא כוח גדול, המאורגן בשלוש אוגדות, ומהן שמונה חטיבות שריון (7, 188 או מה שנותר ממנה, 679, חטיבת רן, חטיבה 4, חטיבת מוטקה, חטיבת יוסי פלד וחטיבת גדעון), חטיבה מרחבית, חטיבת צנחנים וחטיבת גולני. יחד 11 חטיבות. אין ארוחת צהרים בחינם. אין להכות בסורים ללא כוחות.

כיצד נתכונן לקרב

במקום להמעיט ביכולת האויב, עלינו להכיר בכך כי האויב בסדר (לא כליל השלמות) ואין לזלזל בכשרו. התשובה היחידה היא כי אם

אנחנו נהיה יעילים יותר מן האויב, ונתארגן מולם מתוך ההנחה כי הם צבא לגמרי לא רע – אז ננצח אותם בקרב ונבצע את משימותינו תוך ספיגת אבדות מינימליות. ביצוע המשימה ביחסי כוחות גרועים יגרור אבדות גבוהות, ומכך כדאי להימנע, כי זה מה שקרה ביום הכיפורים. אם כוונתנו לנצח, יש להעמיד מול האויב מספיק כוח, וכוח שעולה על האויב באימונו, בתפיסתו ובמנהיגות שלו. בנקודות הקריטיות עלינו לרכז כוח עדיף (לפחות מקומית) כפי שעשינו בקרבות המוצלחים של צה"ל, ולהכריע את הקרב. במקומות אחרים אין ברירה אלא ליטול סיכון ולפעול עם כוחות מועטים. כך נהגנו בפיקוד מרכז בששת הימים וביום הכיפורים. רמת הגולן ב־1973 היתה זירה

עיקרית, והיה בה מעט מדי כוח בתחילת המלחמה. אם אפשר לצאת לקרב מצוידים טוב יותר מן האויב, זה רצוי, אלא שבמצב הנוכחי אין ודאות כי האויב לא ישיג מערכות נשק מאותה איכות המצויה בדינו. נלמד את האויב, כפי שמאמרו של סא"ל צבי אכן עושה, אלא שעלינו להיזהר מלזלזל בו. כיום, חמש עשרה שנים וחצי אחרי מלחמת יום הכיפורים עלינו להימנע מן התאור של "אצלי הכל בסדר" (או כמעט הכל). במלחמת יום הכיפורים שגינו שגיאות קשות, וסוריה יצאה מן המלחמה במצב לא מוכה די הצורך. הלקח הסורי הוא לחזור על תרחיש יום הכיפורים עם שיפורים. הלקח שלנו – לא לחזור על שגיאותינו מן העבר ולא למעט בחשיבותן.

טעויות בהערכה מודיעינית: אמפטיה או

ייחוס אגוצנטרי

רס"ן (מיל') ד"ר מיכאל בר-אלי

בעקבות מאמרו של תא"ל (מיל') יואל בן פורת "האמפטיה והחשיבה

הקברניטית בשירות הערכת המודיעין", מערכות 314

במאמרו "האמפטיה והחשיבה הקברניטית בשירות הערכת המודיעין" (מערכות, 314, ינואר-פברואר 1989) מנסה תא"ל (מיל') יואל בן פורת להסביר מספר ליקויים בהערכה מודיעינית באמצעות מושגים פסיכולוגיים כביכול. אין ברצוני לחלוק על המחבר בנושאים מודיעיניים גרידא. יחד עם זאת, השימוש שהוא עושה בטרמינולוגיה הפסיכולוגית הנו בלתי מדויק ולעיתים אף שגוי. להערכתו חשוב להעמיד את הדברים על דיוקם.

המושג המרכזי במאמר הנדון הנו "אמפטיה". בעמ' 8 מגדיר המחבר מושג זה כדלהלן:

"האמפטיה היא תופעה המכונה גם 'אינטרוספקציה', ובאה לציין את המצב שבו האדם מסתכל אל תוך נפשו פנימה, מקיש וגוזר גזירה שווה מאמות המידה שלו אל זולתו בדרך השיפוט את התנהגותו, תוך כוונה לצפות ולחזות את תגובותיו לעתיד. מה שניתן לתאר בלשון עממית כך:

'מה אני הייתי עושה אילו הייתי במצבו ובמקומו'. מכאן שאני מקיש מה סביר שהוא, היריב, האויב, יעשה. אולם כבר נאמר: 'אל תדון חברך עד שתגיע למקומו', ולעולם אי אפשר להיות במצבו של היריב".
אין קשר בין "אמפטיה" ל"אינטרוספקציה".
"אמפטיה" הוא מושג הבא ביסודו של דבר מבית מדרשה של "התרפיה ההומניסטית" ומתייחס באופן כללי ליכולת להבין מה שאדם אחר מנסה להביע, וליכולת לתקשר